

beschrijven, maar ook de visuele uitstraling. De kaart geeft de visuele verstoring van het landschap weer door bebouwing, infrastructuur, glastuinbouw, windturbines en hoogspanningsmasten. Inzoomen op de Randstad maakt duidelijk dat gebieden als Midden-Delfland onder grote druk staan en kwetsbaar zijn door hun geringe omvang.

Biodiversiteit neemt nog steeds af

In de periode 1990-2005 is ongeveer 50.000 hectare nieuwe natuur ingericht. De kwaliteit van leefgebieden is toegenomen door verbeterde milieue- en ruimtecondities, inrichting en beheer. Dit alles heeft niet kunnen verhinderen dat de Nederlandse natuur steeds eenvormiger wordt en nog steeds veel planten- en diersoorten in aantal achteruitgaan. De situatie is

voor een groot aantal soorten en gebieden, waaronder internationaal unieke, nog altijd ongunstig. De Europese Unie, en dus ook Nederland, heeft zich ten doel gesteld dat in 2010 de afname van de biodiversiteit moet zijn gestopt. Ondanks het ingezette natuurbeleid lijkt Nederland die doelstelling in 2010 niet te gaan halen.

Hoewel in de pers de kreet 'Nederland op slot' zijn intrede deed als gevolg van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn blijkt in de Natuurbalans dat het aantal bouwplannen niet afneemt en ontheffingen van de Flora- en faunawet slechts zelden geweigerd worden om inhoudelijke redenen. Het groen rond de steden wordt zeer intensief gebruikt. Hoewel het areaal is uitgebreid, overstijgt de vraag nog

steeds het recreatieve aanbod. Het groen wordt niet alleen intensief gebruikt, maar Nederlanders waarderen vrijwel alle landschappen positief. Ook de actieve betrokkenheid van mensen bij natuur en landschap is sinds 1990 toegenomen, wat blijkt uit het groeiende aantal vrijwilligers.

Meer informatie:

MNP, 2006. Natuurbalans 2006. Rapportnummer. 500402001. Milieu- en Natuurplanbureau, Bilthoven.

Programma WOT-04-394
Natuurplanbureaufunctie

Contact: wim.nieuwenhuizen@wur.nl

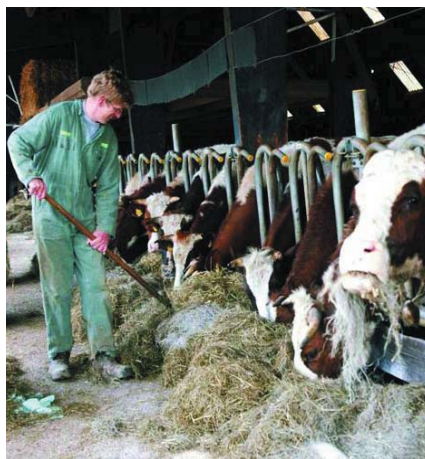
Leren van succesvolle initiatieven voor duurzame landbouw

Hans Langeveld

Bij de vraag hoe landbouwbedrijven duurzamer gemaakt kunnen worden, moet rekening gehouden worden met ecologische, economische en sociale aspecten van duurzaamheid. Welke problemen komen innovatieve ondernemers tegen bij hun streven naar een duurzaam bedrijf en, vooral, welke strategieën gebruiken ze om deze problemen te overwinnen?

Plant Research International heeft voor de WOT Natuur & Milieu antwoord gegeven op deze vragen.

Aan de hand van enkele praktijkvoorbeelden is gekeken wat we kunnen leren van succesvolle pioniers. Met behulp van een eerder ontwikkelde 'Routekaart' (een denklijn waarlangs de zoektocht naar duurzame landbouw kan verlopen) zijn initiatieven op het gebied van technische innovaties, afzetbevordering, ketenontwikkeling en verbreding vergeleken. Vier initiatieven zijn verder uitgewerkt. Veel initiatiefnemers voelen zich overweldigd door proble-

men rond vergunningen, wetgeving en regels. Ook interne en organisatorische problemen kunnen zich voordoen. Financiële problemen en beperkingen van ecologisch of socio-culturele aard lijken minder vaak voor te komen.

Lessen die geleerd worden van enkele beschreven succesvolle initiatieven:

- Succesvolle initiatieven ontstaan vaak uit een combinatie van creativiteit en volharding;
- Hierbij is het vermogen te kunnen communiceren van groot belang;
- Één of enkele individuen spelen vaak een doorslaggevende rol;

- Veel initiatieven zijn geleidelijk uitgebouwd;
- Subsidies worden gebruikt om bestaande ideeën uit te werken of te testen.

Uit de voorbeelden blijkt dat pioniers belangrijke vernieuwingen kunnen realiseren, vaak beginnend met een kleine vondst (novelty) die wordt uitgewerkt. De aldus gerealiseerde (systeem)innovaties zijn van groot belang voor de gewenste transitie naar een duurzame landbouw. Niet het type, of de omvang, van de problemen is bepalend of een innovatie wordt gerealiseerd, maar een combinatie van persoonsgebonden en omgevingsfactoren - waarbij ook toeval een rol speelt. Dit maakt het moeilijk innovaties van buitenaf te sturen.

Meer informatie:

Langeveld, J.W.A. & P. Henstra, 2006. Waar een wil is, is een weg. Succesvolle initiatieven in de transitie naar duurzame landbouw. WOT-rapport 28. WOT Natuur & Milieu, Wageningen. (rapport verschijnt medio oktober 2006).

Programma WOT-04-385
Milieuplanbureaufunctie

Contact: hans.langeveld@wur.nl

Symposium Natuur en Economie Den Haag, 30 november 2006 (13.30 – 17.00 uur)

Economische analyses zijn van belang om keuzes in het beleid te kunnen maken. Van belang is hoe we in ons land op een zo efficiënt mogelijke wijze doelen uit het natuurbeleid kunnen realiseren. Vanwege schaarse middelen (in termen van financiën en ruimte) zijn keuzes in dergelijke gevallen onvermijdelijk. Het Symposium

'Natuur en Economie' biedt een overzicht van de bestaande kennis voor beleid over de economische context van ons natuurbeleid. Naast de presentatie van enkele resultaten van onderzoek, zullen de deelnemers uitgedaagd worden om hun visie op de kennisbehoefte voor de langere termijn in te brengen.

Aanmelden

Aanmelden voor dit symposium kan tot uiterlijk 23 november 2006 door een e-mail te sturen naar het secretariaat WOT Natuur en Milieu: info.wnm@wur.nl. Meer informatie bij het secretariaat WOT Natuur en Milieu, tel. (0317) 47 78 44.